

Maria Schaffler
National Library of Foreign Literature
Budapest, Hungary

Prawa mniejszości na Węgrzech na tle europejskim. Rola Krajowej Biblioteki Języków Obcych w Budapeszcie

I. 1. Zarys historyczny - pierwsze podziały wśród grup ludzkich, powstanie pojęcia mniejszości

O podziale wśród ludzi możemy mówić od zamierzchłych czasów. W momencie powstania pierwszych wspólnot ludzkich zaistniały podziały zarówno w grupach, jak również w ramach poszczególnych grup. Ludzie podzielili się na swoich i obcych. Spełniało to, i wciąż może spełniać, funkcje obronne. Grupy zaczęły wytwarzać własną świadomość, która z biegiem lat, a raczej wieków, przekształciła się w poczucie przynależności do narodu, jego historii i kultury.

Proces tworzenia własnej tożsamości narodowej jest długi i żywy, ciągle budzi wiele kontrowersji. Bardzo trudno jest utrzymać odpowiednie proporcje pomiędzy - tak modnym dzisiaj - otwarciem na innych a zachowaniem własnej kultury. Jak mówi Michał Jagiełło: *dobrze stosunki z sąsiadami i poszanowanie mniejszości narodowych to nakaz chwili, to zadanie i wyzwanie, przed którym staje dzisiejsza Europa*^[1]. Chodzi o to, by inny nie był traktowany jak obcy i wrogi, zagrażający większości.

Jedna z przyjętych dzisiaj definicji określa mniejszość narodową, jako grupę ludzi różniącą się od pozostałych mieszkańców kraju: pochodzeniem, językiem, kulturą, religią. Mniejszość narodowa może zamieszkiwać określony teren lub być rozproszona po całym państwie. Należy rozróżnić mniejszości narodowe od grup etnicznych. Mniejszość narodowa posiada identyfikację narodową, tzn. swój kraj lub państwo, z którym się identyfikuje. Mniejszości etniczne tego nie posiadają.

I. 2 Okres najnowszy - sytuacja po II wojnie światowej, dokładne definicje, tematyczny podział organizacji w Unii Europejskiej

Okres po II wojnie światowej bardzo jasno pokazał braki w dokładnym uregulowaniu problemów związanych z mniejszością. Ciągłe otrzymujemy informacje o walkach, które toczą się w różnych stronach świata, czasem bardzo blisko nas, a ich powodem są konflikty etniczne, które próbuje się w ten sposób rozwiązać. Dorota Simonides stwierdza w swoim wykładzie: *Początkowo w wielu krajach demokratycznych uważano, że nie istnieje konieczność ustanawiania specjalnych praw dla mniejszości. Traktowano je bowiem jako integralną część praw człowieka. (...) Niebawem jednak nastał czas, kiedy w różnych międzynarodowych aktach i paktach potrzeba takiej definicji stała się nieodzowna.[...] Ostatecznie u podstaw "Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych", jaki powstał w 1966 roku, znalazła się definicja, według której za mniejszość uznaje się "grupę liczbowo mniejszą od pozostałej ludności danego państwa, nie zajmującą pozycji panującej, której członkowie - obywatele danego państwa - posiadają cechy etniczne, religijne lub językowe odróżniające ich od pozostałej ludności państwa i którzy - przynajmniej w zamyśle - posiadają poczucie wspólnoty skierowane na zachowanie własnej kultury, tradycji, religii lub języka* (por. Capotorti 1979)^[2].

Współcześnie na terenie Europy funkcjonują trzy systemy ochrony mniejszości narodowych i etnicznych:

- system związany z Organizacją Narodów Zjednoczonych;
- system związany z procesem helsińskim;
- system oparty na decyzjach Rady Europy (Jarosław Mieczkowski)^[3].

Wśród wielu dokumentów i organizacji związanych z tym tematem należy zwrócić uwagę przynajmniej na następujące:

1. *Deklaracja Kopenhaska* przyjęta w czerwcu 1990 roku przez państwa należące do Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Poszczególne punkty Deklaracji omawiają szczegółowo, zarówno definicję mniejszości, jak również ustanawiają precyzyjnie prawa mniejszości (ochrona tożsamości, stwarzanie warunków do jej popierania).
2. *Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszości Narodowych* (przyjęta w 1992 roku). Dokument ten wszedł w życie 1 grudnia 1998 roku. Głównym założeniem Karty jest ochrona języków mniejszości narodowych w regionach ich zamieszkiwania. Według regulacji zawartych w Karcie, nikt nie może być dyskryminowany ze względu na język, którego używa. Modnym terminem, który powstał na podstawie zapisów w Karcie, jest "multilingwalizm"^[4] (wielojęzyczność).

I.3 Sytuacja mniejszości w innych krajach europejskich - wybrane zagadnienia

Jest oczywiste, że sytuacja poszczególnych mniejszości zależy od wielu czynników historycznych, geograficznych i politycznych. Można podać mnóstwo przykładów zarówno negatywnych, stale zapalnych, jak i pozytywnych, dotyczących stosunku do mniejszości w poszczególnych państwach. Pragnę porównać pewne prawa, jednocześnie zwracając uwagę na te same zagadnienia przy omawianiu sytuacji na Węgrzech.

Belgia: zagwarantowane konstytucyjnie prawo do używania języka, rozwoju kultury oraz prawo do nauki w języku ojczystym (na wielu terenach, np. w Brukseli, istnieje dwujęzyczność). Oprócz prawa do swobodnego zrzeszania się, informacji we własnym języku, mniejszości mają swoje miejsce w Zgromadzeniu Narodowym, zarówno w izbie niższej, jak i w senacie.

Niemcy: wszyscy obywatele mają w konstytucji zagwarantowane prawo do używania języka ojczystego, ale za mniejszości uznano Duńczyków, Serbów, Fryzyczyków oraz Romów z obywatelstwem niemieckim. Udział procentowy mniejszości wynosi 0,2%, natomiast aż 9% mieszkańców Niemiec to obcokrajowcy. Przynależność do mniejszości określa się na podstawie składanego (tajnego) oświadczenia, dlatego też możemy mówić tylko o przybliżonych danych. Mniejszości mają zagwarantowane swoje prawa dodatkowo na tych terenach, które zamieszkują (np. Serbowie w Brandenburgii i Saksonii). Na tych też terenach istnieją instytucje kulturalne, a nawet Fryzyczyści mają swoją partię w krajowym parlamencie Szlezwik-Holsztyn (są zwolnieni z klauzuli 5% przy wyborach).

Estonia: kraj, który odzyskał niepodległość w 1991 roku. Trudno jest ocenić rodzaj i liczbę mniejszości w tym kraju. Okupacja niemiecka podczas II wojny światowej i sowiecka po wojnie, spowodowały wędrowkę ludów, szczególnie z terenów Rosji, ale również z Ukrainy, Białorusi i innych republik sowieckich. Problem mniejszości jest szczególnie skomplikowany, ponieważ procent mieszkańców Estonii nie posiada obywatelstwa tego kraju i nie może być zaliczony do żadnej mniejszości. Równie problematyczne jest prawo do używania języka. Po II wojnie język estoński był po rosyjskim tylko językiem mniejszości, natomiast dzisiaj jego znajomość jest wymagana w szkołach, miejscach pracy, sądownictwie itd. Istnieje również ustawa o autonomii kulturalnej (z 1993 roku), która jest wzorowana na postępowej międzywojennej z 1925 roku, ale jej wprowadzanie odbywa się powoli i z wieloma kłopotami (członkowie mniejszości nie posiadają np. długoletnich korzeni i powiązań z Estonią).

Oprócz przykładowego omówienia sytuacji w różnych krajach należy również wspomnieć szczególne sytuacje mniejszości w innych państwach Europy. Ciekawe i znane są przykłady rozwiązań pozytywnych w Finlandii, Szwecji, południowym Tyrolu (Austria - Włochy), jak również problemy w kraju Basków (ETA), w Bułgarii (mniejszość turecka), konflikty religijne w Irlandii (IRA).

Oczywiście wszystkim znane są tragiczne w skutkach konflikty etniczne w byłej Jugosławii oraz podobnie jak w Estonii, bardzo ciekawa sytuacja Rosjan (nawet nie posiadających statusu mniejszości) w krajach byłego Związku Radzieckiego.

II. 1. Historia mniejszości na Węgrzech, tradycyjna tolerancja (przegląd najważniejszych wydarzeń w historii od św. Stefana do współczesności)

Temat mniejszości stanowi na Węgrzech osobny i bardzo szeroki problem. Po przybyciu w IX i X wieku na tereny między Dunajem i Cisą, Węgrzy uczyli się współżycia z sąsiadami. Już pierwszy król węgierski św. Stefan zwracał uwagę synowi Emerykowi w słynnych *Napomnieniach*, aby uszanować ludzi o innym języku i zwyczajach, a nawet doceniać obecność tych ludzi u siebie. Przez wiele wieków oprócz wojen, podjazdów i bitew Węgrzy potrafili również współżyć z sąsiadami, zawierać (jak wszyscy wtedy) małżeństwa dynastyczne, zachowując jednocześnie swoją odmienną, ugrofińską tożsamość i język.

Pod koniec siedemnastego wieku, po wycofaniu się Turków ze Środkowej Europy, na wyludnione tereny przybyli osiedleńcy, rzemieślnicy, handlarze z terenów niemieckojęzycznych, przyjechało sporo Słowian. Koniecznie należy wspomnieć o okresie Wiosny Ludów i walki wyzwoleniczej w latach 1848-1849. Wtedy to 28 lipca 1849 roku została wydana ustawa mniejszościowa, która była pierwszym aktem chroniącym prawa mniejszości w Europie Środkowej. Po pierwszej wojnie światowej, a dokładniej w paryskim traktacie pokojowym zawartym z Węgrami w 1920 roku w Wersalu, w Wielkim Pałacu Trianońskim, kraj ten stracił olbrzymią część swojego terytorium i ludności. Myśl o rewizji traktatu trianońskiego, o zjednoczeniu ziem i

ludzi, określała węgierską świadomość narodową w następnych dziesięcioleciach. Interesującym, późnym owocem tego długiego procesu była uchwalona w 1993 roku przez Zgromadzenie Krajowe *Ustawa nr LXXVII^[5] o prawach mniejszości narodowych i etnicznych*, która doceniała rolę i znaczenie mniejszości żyjących na Węgrzech, przyznając im szerokie uprawnienia.

II.2 Ustawa LXXVII z 1993 roku o prawach mniejszości narodowych i etnicznych (fragmenty)

Zgromadzenie Krajowe oświadcza, że uważa prawo do samookreślenia narodowego i etnicznego za jedno z powszechnych praw człowieka, szczególnie prawa indywidualne i zbiorowe mniejszości narodowych i etnicznych są podstawowymi prawami wolnościowymi, które szanuje, i dba o ich realizację w Republice Węgierskiej.

§ 3. (1) Mniejszości zamieszkałe na terytorium Republiki Węgierskiej czynnie uczestniczą w sprawowaniu władzy: są czynnikami państwowotwórczym (Konstytucja § 68. ust. 1). Ich kultura stanowi część kultury węgierskiej

§ 12. (1) Osoby należące do mniejszości mają prawo do swobodnego wyboru imienia własnego i dziecka, rejestracji imion i nazwisk w księgach stanu cywilnego zgodnie z zasadami pisowni języka ojczystego i ich - w prawnie określonych ramach - wpisywania do dokumentów urzędowych (...). (2). Na prośbę wpisy do ksiąg stanu cywilnego i wystawiania innych dokumentów osobistych - zgodnie z postanowieniami ust. (1) - mogą być dwujęzyczne.

§ 13. Osoby należące do mniejszości mają prawo do: a) poznawania, pielęgnowania, rozwijania i przekazywania swego języka ojczystego, historii, kultury, tradycji; b) oświaty i kultury w języku ojczystym; c) ochrony danych osobowych związanych z mniejszościowym charakterem, zgodnie z postanowieniami osobnej ustawy.

§ 18 (3) Wspólnoty mniejszościowe mają prawo: a) zwracać się o stworzenie warunków do zakładania przedszkoli, oświaty stopnia podstawowego, średniego i wyższego z językiem ojczystym lub dwujęzycznej (z językiem ojczystym i węgierskim); b) budowy krajowej sieci własnych instytucji wychowawczych, oświatowych, kulturalnych, naukowych, zgodnie z prawem. (4) Republika Węgierska - w ramach prawa - zapewnia wspólnotom mniejszościowym prawo do niezakłóconego organizowania uroczystości i obchodzenia świąt, zachowania, pielęgnowania i przekazywania tradycji, używania symboli.

Rozdział VI. Samorząd kulturalno-oświatowy mniejszości. 42. Zgodnie z niniejszą ustawą językami używanymi przez mniejszości są: bułgarski, cygański, grecki, chorwacki, polski, niemiecki, ormiański, rumuński, ruski, serbski, słowacki, słoweński i ukraiński.

Rozdział VII. Używanie języka. 51 (1) W Republice Węgierskiej każdy w każdej chwili i miejscu może swobodnie używać swojego języka ojczystego. Państwo ma obowiązek - w przypadkach określonych w osobnej ustawie - zapewnić możliwość używania języka przez mniejszości. 52.(1) Poseł należący do mniejszości może używać w Zgromadzeniu Krajowym także języka ojczystego. (2) Przedstawiciel mniejszości może także używać języka ojczystego na forum organu przedstawicielskiego samorządu lokalnego.

II.3 Zarys działalności samorządów poszczególnych mniejszości na Węgrzech (polityka i kultura: sukcesy, kłopoty, problemy, plany na przyszłość)

Mniejszości stanowią na Węgrzech ponad 10% wszystkich mieszkańców, a wspomniana wyżej ustawa należy do jednej z bardziej postępowych w Europie, również w porównaniu z krajami Unii Europejskiej. Bardzo ważne jest stwierdzenie o mniejszościach jako czynniku państwowotwórczym. Na podstawie tej ustawy, istnieje na Węgrzech od wyborów samorządowych w 1994 roku, 13 Ogólnokrajowych Samorządów Mniejszości. Najliczniejsza mniejszość to Romowie (Cyganie), którzy stanowią ponad połowę (ok. 500 tysięcy) mniejszości węgierskich. Następne liczą od ok. 200 tysięcy (Niemcy) do 2 tys. (Ukraińcy). Oprócz samorządów ogólnokrajowych istnieje również możliwość wyboru samorządów mniejszościowych na wszystkich szczeblach (wojewódzkich, miejskich, a nawet dzielnicowych - w Budapeszcie). Przy Urzędzie Premiera działa *Urząd do Spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych*, od 1994 roku istnieje również funkcja rzecznika parlamentu do spraw mniejszościowych i etnicznych.

Liczba i różnorodność mniejszości na Węgrzech stwarza oczywiście różne problemy. Bardzo ważną, nierozwiązaną sprawą jest § 20 omawianej ustawy, który zapewnia czynne uczestnictwo w pracach Zgromadzenia Krajowego. Mimo upływu dziesięciu lat nie ma aktu prawnego, określającego formy udziału mniejszości w pracach parlamentu węgierskiego. Niemniej sama ustawa zapewnia w teorii, ale również w praktyce wiele możliwości rozwoju kultury czy oświaty poszczególnym mniejszościom. Istnieją szkoły, szkoły niedzielne, biblioteki, zespoły ludowe, teatryki, wydawnictwa, odbywa się wiele imprez z okazji świąt narodowych, spotkania ze znanymi artystami lub zespołami z krajów ich pochodzenia. Trudno

omawiać działalność poszczególnych samorządów mniejszościowych, ponieważ różnice zarówno ilościowe, jak i kulturowe są olbrzymie.

Również ilościowo nie jest zupełnie jasno określone, kto należy do danej mniejszości. Każdy obywatel węgierski (bo tylko taki może do mniejszości należeć) ma osobiste i suwerenne prawo podjąć decyzję o przynależności do danej mniejszości, a jednocześnie przy spisie powszechnym wiadomość ta może być zgłoszona jako poufna i anonimowa. Taka ostrożność ma swoje korzenie w historii węgierskiej, ale jednocześnie utrudnia dokładniejsze obliczenia. Zdaniem pełnomocnika rządu oraz wielu przedstawicieli samorządów mniejszościowych, sama ustawa wymaga po dziesięciu latach doświadczeń pewnych zmian. Trzeba wspomnieć, np. o dyskusyjnym prawie wyborczym do samorządów lokalnych, lub o sytuacji Romów, zupełnie odmiennej i nie mieszczącej się w tej ustawie.

Oprócz praw dla mniejszości zamieszkałej na Węgrzech, istnieje jeszcze ogromny temat mniejszości węgierskich, zamieszkałych poza granicami dzisiejszych Węgier. Po paryskim traktacie pokojowym z 1920 roku i po II wojnie światowej (przegranej przez Węgry) skupiska mniejszości węgierskiej istniały we wszystkich krajach graniczących z Węgrami. Nieprzypadkowo krąży w Budapeszcie dowcip: jesteśmy rekordzistami świata: kraj, który z każdej strony sąsiaduje sam ze sobą...

Postępowa i dająca szerokie uprawnienia, ustawa z 1993 roku wydana została przede wszystkim jako wzór dla sąsiadów, aby podobne prawa zastosowali w stosunku do mniejszości węgierskich, zamieszkałych w Siedmiogrodzie (Rumunia), Serbii, Chorwacji, Słowenii, Słowacji i na Ukrainie. Niestety, nie spełniły się te oczekiwania, a kolejne rządy węgierskie próbowały, bez większych sukcesów, porozumieć się z sąsiadami (wprowadzono m.in. tzw. Kartę Węgry). Bolesny temat mniejszości węgierskich nabrał jeszcze dodatkowego wymiaru przy zbliżającej się dacie przyjęcia Węgier do Unii Europejskiej. Dyskutowana jest m.in. możliwość (a raczej brak możliwości) przyznania podwójnego obywatelstwa Węgom z tych krajów sąsiedzkich, które nie wejść do Unii w maju 2004 roku.

III.1 Krajowa Biblioteka Języków Obcych jako koordynator prac bibliotek narodowościowych na Węgrzech

Myśli zawarte w artykule z rocznika Krajowej Biblioteki Języków Obcych (2002) pióra Jenő Juhásza^[5], dyrektora naszej biblioteki:

Na początku lat siedemdziesiątych pojawiły się pierwsze prawne i organizacyjne przesłanki dotyczące koordynacji i oferty dla 4 mniejszości: niemieckiej, słowackiej, rumuńskiej i wspólnie serbsko-chorwackiej. Funkcję koordynatora spełniała już wtedy nasza biblioteka (jeszcze pod nazwą Państwowej Biblioteki im. Gorkiego) Oprócz działalności metodycznej opracowywano retrospektywnie i na bieżąco literaturę tych mniejszości w językach ojczystych. Na podstawie sieci bibliotek publicznych powstawały tzw. biblioteki bazowe, które były utrzymywane przez władze wojewódzkie i działały w jego granicach.

Po zmianie ustroju nastąpiły zmiany, a raczej zupełnie ustało finansowanie, zarówno naszej biblioteki, jak i bibliotek wojewódzkich. Ustawa o mniejszościach z 1993 roku stworzyła podstawy prawne, natomiast dopiero ustawa CXL z 1997 roku jednoznacznie stwierdza ważną rolę bibliotek, szczególnie wojewódzkich, w gromadzeniu i zaopatrzeniu mniejszości w jej literaturę. Minęło ponad 10 lat, kiedy w 2000 roku na nowo sporządzono projekt regulacji prawnej sprawy zaopatrzenia bibliotek publicznych w literaturę narodowościową. Po uwzględnieniu dotychczasowej praktyki i obecnej sytuacji sprawa bibliotek narodowościowych powróciła do zakresu usług bibliotek publicznych. Na mocy tego prawa samorządy wojewódzkie tworzą pokrycie na rozwój stanu zbiorów.

Przyjęta regulacja ustalała również zadania naszej biblioteki. Układamy listę z "polecaną" literaturą dla wszystkich trzynastu już teraz mniejszości, wysyłamy do poszczególnych bibliotek, zamówione dokumenty kupujemy, opracowujemy i wysyłamy do adresata. Odrębna jest sytuacja z literaturą mniejszości niemieckiej, która po otrzymaniu oferty, sama dokonuje zakupu i opracowania dokumentów. Również literatura dla mniejszości cygańskiej wygląda trochę inaczej: zaopatrzenie, dystrybucję, opracowanie w języku ojczystym wykonuje nasza biblioteka, natomiast to samo dla czytelników romskich w języku węgierskim wymaga rozwiązań szczebla średniego. Do zadań naszej biblioteki należy również prowadzenie dokumentacji dotyczącej mniejszości. Bibliografie literatury czterech mniejszości z lat 1945-1975, następnie już w poszerzonej formie, a od 1992 roku na płycie CR-ROM, są do dyspozycji czytelników i badaczy.

III.2 Inne formy działalności naszej biblioteki (seria wystaw)

Krajowa Biblioteka Języków Obcych powstała w 1956 roku, wtedy pod nazwą Państwowa Biblioteka im. Gorkiego, jej zbiory dotyczyły przede wszystkim literatury krajów ZSRR. Po 1990 roku zmienił się profil gromadzonych dokumentów oraz nazwa biblioteki. Obecnie, jako w jedynej bibliotece na Węgrzech, posiadamy: książki, czasopisma, dokumenty z zakresu literatury pięknej, historii literatury, językoznawstwa oraz historii i kultury we wszystkich najważniejszych językach świata. Z naszych zbiorów, zarówno na miejscu w czytelni, jak i wypożyczając do domu, korzystają badacze i miłośnicy literatury oraz przede wszystkim młodzież szkolna i studencka. Posiadamy doskonale zaopatrzone studium językowe,

umożliwiając naukę ponad trzydziestu języków obcych, jak również dział muzyczny z bogatym zbiorem płyt, nut i książek.

W ostatnich latach zaczęliśmy gromadzić coraz więcej wydawnictw (zarówno z Węgier, jak i z innych krajów) dotyczących Unii Europejskiej. Nasza najnowsza inicjatywa, to seria imprez pod wspólnym tytułem *Europa bez granic - spotkanie kultur*. Zaczęliśmy w marcu 2003 roku wystawą i ciekawymi spotkaniami pod tytułem *Dziedzictwo starej Europy*. Od kwietnia do końca roku co miesiąc mamy wystawy dotyczące innych krajów, np.: *Iberia o tysiącu twarzy*, *Skarb Renu*, *Wiedeński las*, *wiedeńska krew*, *wiedeńska kawa*, *Ziemia tulipanów*, *Kolebka cywilizacji europejskiej - Grecja, Włochy* itd. Natomiast na początku przyszłego roku wystawy i spotkania będą dotyczyły polityki mniejszościowej w krajach Unii Europejskiej, kontaktów kulturalnych oraz nowych krajów przystępujących do Unii. Ostatnia z serii wystawa (kwiecień 2004) nosi optymistyczny tytuł *Europa należy do nas wszystkich*.

III.3 Biblioteka jako popularyzator idei unijnej

Nie można przecenić roli bibliotek w popularyzowaniu idei unijnej. Oprócz organizowania wielu imprez, spotkań oraz aktywnego udziału we wszystkich "europejskich" piknikach i konferencjach, biblioteki gromadzą (oczywiście w różnym stopniu) dokumenty dotyczące Unii Europejskiej. Największe i najpoważniejsze zbiory posiada Biblioteka Parlamentarna. W ślad za decyzją Generalnej Dyrekcji nr X. Komisji Europejskiej z czerwca 1999 roku, Biblioteka Parlamentarna stała się depozytową biblioteką Unii Europejskiej na Węgrzech. Zbiory i czytelnia od 1 stycznia 2001 roku udostępnione są do dyspozycji czytelników. Przykładowe tematy udzielanych informacji, to: struktura organizacyjna, budżet, prawo, sądy unijne, współpraca w zakresie spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, polityka finansowa, prawo konkurencji, prawo patentowe, przepisy o podmiotach gospodarczych, prawo socjalne, ubezpieczenia społeczne, polityka socjalna, oświata, szkolenie, kultura, normy, zabezpieczenie jakości, ochrona konsumentów, statystyka itd.

Bardzo ważny jest również dostęp do rozmaitych baz danych, jak np.:

- CELEX (ważne przepisy prawa w Unii Europejskiej),
- Eur-lex (podserie L i C z *Official Journal*),
- RAPID (codzienne wiadomości w Unii Europejskiej).

Nasuwa się jeszcze jedno zdanie o roli biblioteki. Wielu czytelników biblioteka kojarzy się coraz częściej z pracą na komputerze i dostępem do Internetu. Tak też wprowadzamy czytelników do Unii.

IV Mniejszość polska na Węgrzech - tradycja i stan obecny

Na koniec kilka słów na temat mniejszości polskiej na Węgrzech. Nie będę wspominała za dużo o historii, powiązaniach dynastycznych, tradycjach przyjaźni polsko-węgierskiej. Same organizacje polonijne na Węgrzech istnieją już od 1887 roku, wtedy przybywali masowo robotnicy polscy "za chlebem" i osiedlali się w pobliżu kamieniołomów. W dzielnicy "Köbánya" zbudowali kościół polski (konsekrowany w 1930 roku przez prymasa Polski kard. Augusta Hlonda), który do dzisiaj służy Polonii.

Część z wielu tysięcy uciekinierów polskich (wojskowych i cywilnych), którzy znaleźli schronienie na Węgrzech podczas drugiej wojny światowej, znalazła tutaj drugi dom. Po II wojnie zaczęło działać (w 1958 roku) Polskie Stowarzyszenie Kulturalne im. Józefa Bema. Jest to stowarzyszenie o charakterze ogólnokrajowym, posiada oddziały terenowe. Aktywnie działa na polu kontaktów z kulturą polską, pielęgnacji i nauki języka ojczystego.

Organizacją ogólnokrajową jest również Polskie Stowarzyszenie pod wezwaniem św. Wojciecha, powstałe w 1992 roku. Stowarzyszenie to od 1995 roku organizuje z Polską Parafią Personalną, Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej. Obydwa stowarzyszenia wspólnie otrzymały w 1998 roku z rąk premiera Węgier Nagrodę dla mniejszości za wybitną działalność kulturalną.

Pierwsze polskie samorządy zaczęły powstawać po prawnym uznaniu Polaków za mniejszość narodową w wielokrotnie wspominatej Ustawie LXXVII z 1993 roku. Dzisiaj na terenie Węgier działa, oprócz samorządu ogólnokrajowego, stołecznego, również wiele samorządów mniejszości polskiej w województwach (komitatach), miastach, miasteczkach i wsiach, wszędzie tam, gdzie Polacy lub ich potomkowie starają się zachować historię, kulturę i język polski.

Przypisy

[1] JAGIEŁŁO M. *Mniejszości narodowe w Polsce*. [In] Internationale Zusammenarbeit im neuen Jahrtausend. Berlin Staatsbibliothek zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz. 2001. 5 p.

[2] SIMONIDES D. *Standardy europejskie dotyczące mniejszości narodowych*. [In] Konflikty etniczne. Warszawa. 1996. 115 p.

[3] MIECZKOWSKI J. *Ochrona mniejszości narodowych i etnicznych a konflikt etniczny*. [In] Konflikty etniczne. Warszawa. 1996. 126 p. Leksykon integracji europejskiej. Warszawa. PWN. 2002. 63 p.

[4] *Kisebbségi kódex* [In] Magazyn Polonijny 1 évf. 1996. V.20. 5.sz. 5 p.; VII.18. 7.sz. 6p.

[5] JUHÁSZ J. *A magyarországi kisebbségek könyvtári ellátásáról*. [In] Az Országos Idegennyelvű Könyvtárévkönyve 2002. Budapest. Országos Idegennyelvű Könyvtár. 2002. p.104-107.

Prawa mniejszości na Węgrzech na tle europejskim. / Maria Schaffler// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 10/2003 (50) listopad. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2003. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/2003/50/schaffler.php>. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187